

УДК 339.5
 JEL: B27; F15; F19
 DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-8-32-38>

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

©2024 ШУБА М. В., ТИМОФЄЄВА В. О.

УДК 339.5
 JEL: B27; F15; F19

Шуба М. В., Тимофєєва В. О. Сучасний стан і перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України з Європейським Союзом

Метою статті є дослідження сучасного стану та перспектив розвитку зовнішньої торгівлі України з Європейським Союзом. Визначено, що Україна має унікальні можливості для розвитку торговельного співробітництва з країнами ЄС. Однак сильний негативний вплив на зовнішню торгівлю України має загарбницька війна Росії. Встановлено, що обсяги торгівлі значно скоротилися, змінилася її структура. Водночас роль ЄС як головного торговельного партнера продовжує зростати. Розглянуто динаміку експорту та імпорту товарів України до ЄС загалом, а також за окремими країнами – членами ЄС, які є торговельними партнерами України. Встановлено, що у 2023 р. найбільшими імпортерами українських товарів стали Польща, Румунія та Іспанія. Україна у 2023 р. найбільше імпортувала товари з Польщі, Німеччини та Болгарії. Товарна структура експорту України до ЄС у 2023 р. була представлена переважно сільськогосподарською продукцією та чорними і кольоровими металами. У товарній структурі імпорту України з Європейського Союзу переважала продукція машинобудування, мінеральні продукти, а також хімічна продукція. Визначено, що обсяги зовнішньої торгівлі послугами України та Європейського Союзу через війну також знизилися. Так, у 2022 р. відбулося зниження на 33,5% порівняно з 2021 р. Експорт послуг України до ЄС становив 3,4 млрд дол. США, імпорт послуг України з ЄС – 1,7 млрд дол. США. У структурі експорту переважали послуги у сфері телекомунікацій, транспортні послуги та послуги з переробки матеріальних ресурсів. Основними послугами, що Україна імпортувала, були транспортні послуги, ділові послуги та послуги у сфері телекомунікацій. Зроблено висновок, що ЄС є важливим торговельним партнером України. Наша країна має значний експортний потенціал в аграрному секторі, металургії, машинобудуванні тощо. Проте через війну Росії проти України виникли логістичні, фінансові, технологічні та інші проблеми, які суттєво ускладнюють зовнішню торгівлю України та ЄС.

Ключові слова: зовнішня торгівля, експорт, імпорт, Україна, Європейський Союз, війна.

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 22.

Шуба Марина Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: marinashuba@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2581-6914>

Тимофєєва Вікторія Олегівна – студентка, кафедра міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: viktoriatim717@gmail.com

UDC 339.5
 JEL: B27; F15; F19

Shuba M. V., Tymofieieva V. O. Current State and Prospects for the Development of Ukraine's Foreign Trade with the European Union

The aim of the article is to study the current state and prospects for the development of Ukraine's foreign trade with the European Union. It is determined that Ukraine has unique opportunities for the development of trade cooperation with the EU countries. However, Russia's war of aggression has a strong negative impact on Ukraine's foreign trade. It is established that the volume of trade has significantly decreased, its structure has changed. At the same time, the EU's role as a major trading partner continues to grow. The dynamics of exports and imports of goods of Ukraine to the EU as a whole, as well as by individual EU Member States, which are trading partners of Ukraine, are considered. It is found that in 2023, Poland, Romania and Spain became the largest importers of Ukrainian goods. In 2023, Ukraine imported the most goods from Poland, Germany, and Bulgaria. The commodity structure of Ukraine's exports to the EU in 2023 was represented mainly by agricultural products and ferrous and non-ferrous metals. The commodity structure of Ukraine's imports from the European Union was dominated by engineering products, mineral products, and chemical products. It is determined that the volume of foreign trade in services of Ukraine and the European Union has also decreased due to the war. Thus, in 2022, there was a decrease of 33.5% compared to 2021, Ukraine's exports of services to the EU amounted to USD 3.4 billion. Imports of services from Ukraine from the EU amounted to USD 1.7 billion. The structure of exports was dominated by services in the field of telecommunications, transport services and services for the processing of material resources. The main services imported by Ukraine were transport, business and telecommunications services. It is concluded that the EU is an important trading partner of Ukraine. Our country has significant export potential in the agricultural sector, metallurgy, mechanical engineering, etc. However, because of Russia's war against Ukraine, logistical, financial, technological and other problems have arisen that significantly complicate foreign trade between Ukraine and the EU.

Keywords: foreign trade, exports, imports, Ukraine, European Union, war.

Fig.: 3. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 22.

Shuba Maryna V. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economic Relations named after Artur Golikov, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: marinashuba@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2581-6914>

Tymofieieva Viktoriia O. – Student, Department of International Economic Relations named after Artur Golikov, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: viktoriatim717@gmail.com

Для забезпечення стабільного зростання економік країн світу важливе значення має розвиток міжнародної торгівлі. Європейський Союз та Україна не є виключенням. Варто зазначити, що наразі розширення двосторонньої торгівлі між Україною та країнами ЄС є надзвичайно важливим для розвитку української економіки. У цьому контексті дослідження сучасного стану та перспектив розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та ЄС є актуальним.

Сьогодні співпраця з ЄС виступає як один із основних пріоритетів зовнішньоекономічної стратегії України. Значення зовнішньоторговельних відносин між Україною та ЄС, зокрема після підписання Угоди про асоціацію та повномасштабного вторгнення Росії, постійно підвищується. Для України євроінтеграція відкриває шлях до нових можливостей, включно з не лише розширенням зовнішньоторговельних зв'язків та доступом до нових ринків для вітчизняних виробників, але і сприянням якісному розвитку різних галузей національної економіки. Така ситуація зумовлює те, що наразі дослідженню зовнішньої торгівлі України та ЄС загалом та її окремим аспектам зокрема присвячено праці багатьох вітчизняних науковців. Так, О. Мотузка та Г. Скиба [1] акцентують увагу на важливості активного розвитку зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС та ідентифікують позитивні наслідки створення інтеграційних платформ.

Колектив авторів монографії «Специфіка європейської економічної інтеграції України в умовах асоціації з ЄС та розвитку нової промислової революції» за загальною редакцією І. Матюшенка [2] наголошує, що поточна економічна та воєннополітична ситуація значно погіршила й ускладнила можливості отримання Україною переваг від інтеграції з ЄС у рамках Угоди про асоціацію.

Х. Притула та І. Кирик [3] аналізують розвиток зовнішньої торгівлі України в умовах повномасштабного вторгнення Росії, формування нових логістичних маршрутів та зміни географії торгівлі, а також підсилення євроінтеграційних пріоритетів.

І. Гаврилюк [4] аналізує експорт та імпорт України з країнами ЄС і надає рекомендації щодо забезпечення економічного зростання, стабільності бюджету та підвищення інвестиційної привабливості України.

О. Шнирков та О. Чугаєв [5] зазначають, що ЄС в останні роки був основним торговельним та інвестиційним партнером України. В умовах військової агресії з боку Росії зовнішньоторговельна взаємодія України з ЄС залишилася стійкою, зазнаючи диверсифікації та змін у торговельних потоках.

Л. Хомутенко та Т. Дужа [6] досліджують вплив зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом на українську економіку.

Т. Ахвледіані та В. Мовчан [7] розглядають процес інтеграції України в європейський єдиний ринок, який почався з Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема за допомогою Поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі.

Варто зазначити, що наразі торговельні відносини між Україною та ЄС є предметом досліджень не лише вітчизняних науковців. Так, Олів'є Сьюор (O. Sueur), експерт зі стійкості та стратегічних питань, колишній заступник директора НАТО, Європейського Союзу та ООН у Міністерстві збройних сил, у своєму дослідженні [8] вивчає вплив війни на зовнішньоторговельні відносини України та ЄС.

Мета даної статті полягає у дослідженні сучасного стану та перспектив розвитку зовнішньої торгівлі України з Європейським Союзом.

Геополітичне розташування України створює унікальні можливості для розвитку співробітництва з країнами ЄС. Розташування в центрі Європи дає переваги з точки зору сухопутних і морських шляхів. Потужний внутрішній потенціал (науково-технічний, економічний, мінерально-сировинний, земельний та трудовий) створює умови для взаємовигідного міжнародного поділу праці, кооперації, спеціалізації та інтеграції України в глобальні ланцюги створення вартості та світовий економічний простір. Порівняльні переваги України в основному проявляються в сировинних і напівфабрикатних товарних групах, таких як рослинна продукція, недорогочінні метали, мінеральні продукти, жири та олії.

Звісно, сильний негативний вплив на зовнішню торгівлю України має загарбницька війна Росії. Обсяги торгівлі значно скоротилися, змінилася її структура. Частка торгівлі з ЄС значно зросла та становила 60% від загальної торгівлі, зокрема завдяки збільшенню торгівлі з країнами – сусідами ЄС. Суттєво змінилася товарна структура експорту за рахунок збільшення частки сільськогосподарської та харчової продукції та зменшення частки металів. Призупинення дії тарифних квот ЄС і «зернова угода» також сприяли цьому розвитку подій. Водночас важливість імпорту палива зросла, оскільки вітчизняні виробничі та складські потужності були знищені.

Блокада Росією чорноморських портів змінила торгівлю логістику, підсиливши значення залізничного та автомобільного транспорту. Це призвело до фізичних обмежень та зростання вартості, що позначилося на конкурентоспроможності українського експорту.

Роль ЄС як головного торговельного партнера продовжує зростати, оскільки логістичні обмеження спонукають до перебалансування торгівлі, особливо з Румунією та Польщею [9].

На рис. 1 показано експорт товарів України до ЄС загалом, а також окремих країн-членів (місця розподілені станом на 2023 р.). Трьома найбільшими імпортерами українських товарів стали Польща, Румунія та Іспанія.

Вплив війни на виробничі потужності, проблеми з логістикою та доступом до ключових ринків призводять до зміщення експорту України на сільськогосподарську та продовольчу продукцію. У табл. 1 наведено товарну структуру експорту України до ЄС у 2023 р.

Україна у 2023 р. найбільше імпортувала товари з Польщі, Німеччини та Болгарії (рис. 2).

Товарна структура імпорту України з ЄС у 2023 р. представлена переважно продукцією маши-

нобудування, мінеральними продуктами та хімічною продукцією (табл. 2).

Обсяги зовнішньої торгівлі послугами України та ЄС через війну також знизилися. У 2022 р. зовнішньоторговельний обіг склав 5,1 млрд дол. США (зниження на 33,5% порівняно з 2021 р.). Експорт послуг України до ЄС становив 3,4 млрд дол. США. У структурі експорту переважали послуги у сфері телекомунікацій – 34,2%, транспортні послуги – 24,5%, послуги з переробки матеріальних ресурсів – 22,3%. Імпорт послуг України з ЄС склав 1,7 млрд дол. США. Основними послугами, що Україна імпортувала, були транспортні послуги – 40,1%, ділові послуги – 17,8% та послуги у сфері телекомунікацій – 13,5% [11].

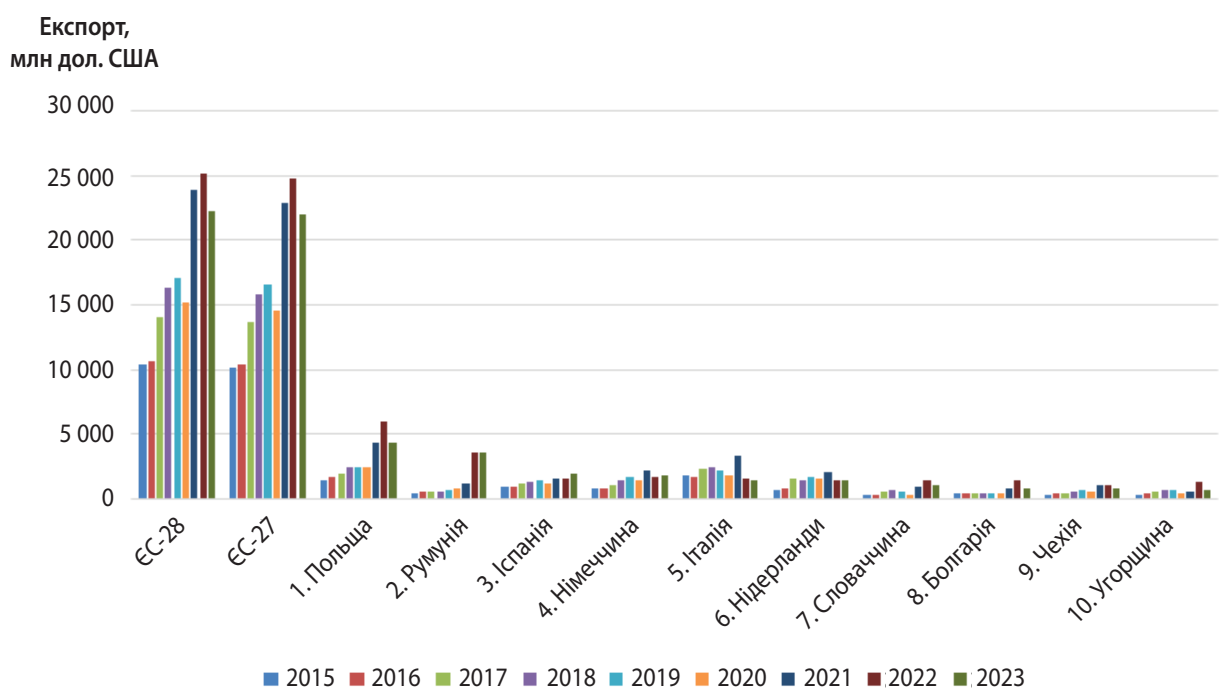

Рис. 1. Динаміка експорту товарів України до країн ЄС у 2015–2023 рр., млн дол. США

Джерело: сформовано авторами за даними [10].

Таблиця 1

Товарна структура експорту України до ЄС у 2023 р., млн дол. США

Товари	Експорт
Сільськогосподарська продукція	12497
Мінеральні продукти	1939
Хімічна продукція	749
Лісоматеріали та деревообробка	1384
Промислові товари	388
Чорні та кольорові метали	3008
Машини та обладнання	1314

Джерело: складено авторами за даними [10].

Таблиця 2

Товарна структура імпорту України з ЄС у 2023 р., млн дол. США

Товари	Імпорт
Сільськогосподарська продукція	3629
Мінеральні продукти	6624
Хімічна продукція	6454
Лісоматеріали та деревообробка	740
Промислові товари	782
Чорні та кольорові метали	1439
Машини та обладнання	8225

Джерело: складено авторами за даними [10].

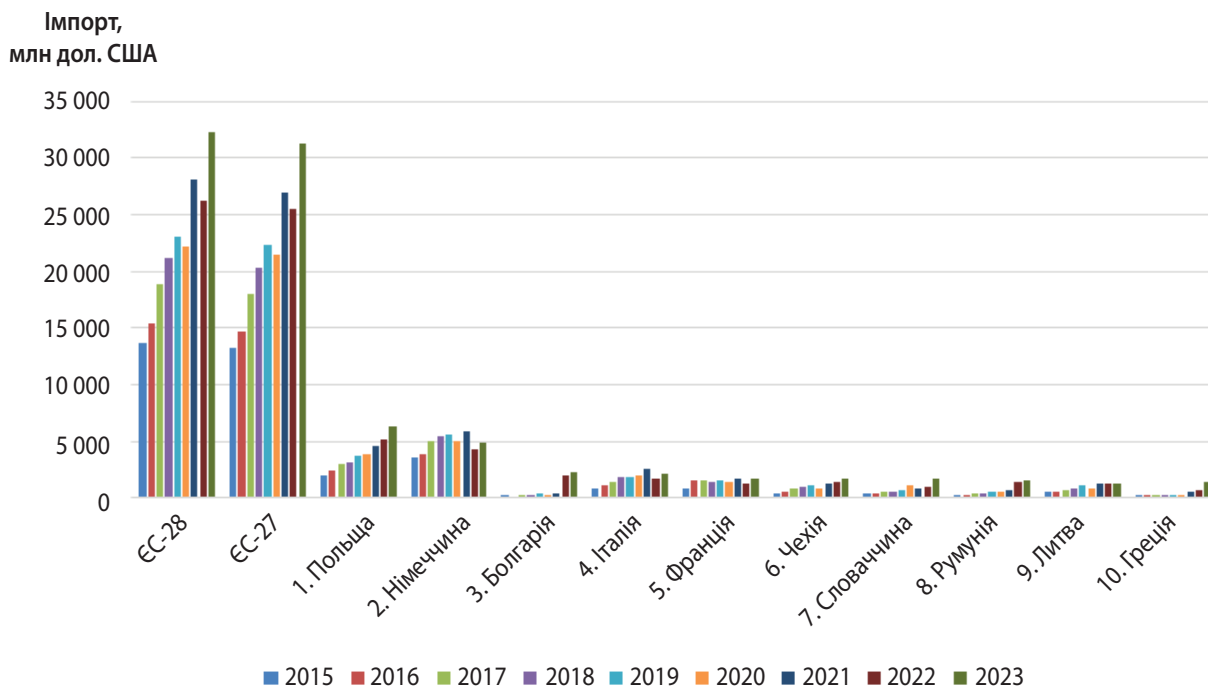

Рис. 2. Динаміка імпорту товарів України з країн ЄС у 2015–2023 рр., млн дол. США

Джерело: сформовано авторами за даними [10].

Отже, ЄС є важливим торговельним партнером України. Відповідно до європейського інтеграційного курсу, обраного Україною, обсяги торгівлі з європейськими країнами неухильно зростають. Україна має значний експортний потенціал в аграрному секторі, металургії, машинобудуванні та інших галузях промисловості. Проте війна з Росією викликала ряд логістичних, фінансових і технологічних проблем, які суттєво ускладнили функціонування торговельних ланцюжків між Україною і ЄС. Подальша імплементація Угоди про асоціацію повинна залишатися в центрі уваги, оскільки вона відкриває шлях для подальшої економічної інтеграції з ЄС перед можливим вступом [12, р. 23].

Наразі, через російсько-українську війну, прогнозувати перспективи зовнішньоторговельних відносин між Україною та ЄС досить складно, але можна окреслити кілька векторів розвитку (рис. 3).

Вступ України до Європейського Союзу принесе численні переваги для ЄС та його громадян. Україна є великим виробником пшениці та сталі, тому вступ країни до ЄС, швидше за все, приведе до сильного зниження цін на продукти харчування, а також на численні промислові товари з великою вигодою для споживачів. Це також приведе до зміцнення європейських ланцюгів постачання двох основних товарів в історичний момент, коли світова економічна система все більше рухається до формування стійкої регіональної економіки. Вод-

ночас Україна також має широку споживчу базу, здатну поглинати споживчі товари та інвестиції з Європейського Союзу [22]. Проте продовження військової агресії з боку Росії надзвичайно ускладнює інтеграцію України до Європейського Союзу. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Мотузка О., Скиба Г. Напрями та інструменти розвитку зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2023. № 4. С. 252–258. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-320-4-37>
2. Специфіка європейської економічної інтеграції України в умовах асоціації з ЄС та розвитку нової промислової революції: монографія / за ред. І. Ю. Матюшенка. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. 408 с.
3. Притула Х. М., Кирик І. М. Оцінення структури та динаміки зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-60>
4. Гаврилюк І. І. Динаміка та тенденції розвитку міжнародної торгівлі в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-33>
5. Шнирков О., Чугаєв О. Економічна інтеграція України до ЄС в умовах російсько-української війни. *Журнал європейської економіки*. 2023. Т. 22. № 1. С. 49–68. URL: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1637/1643>

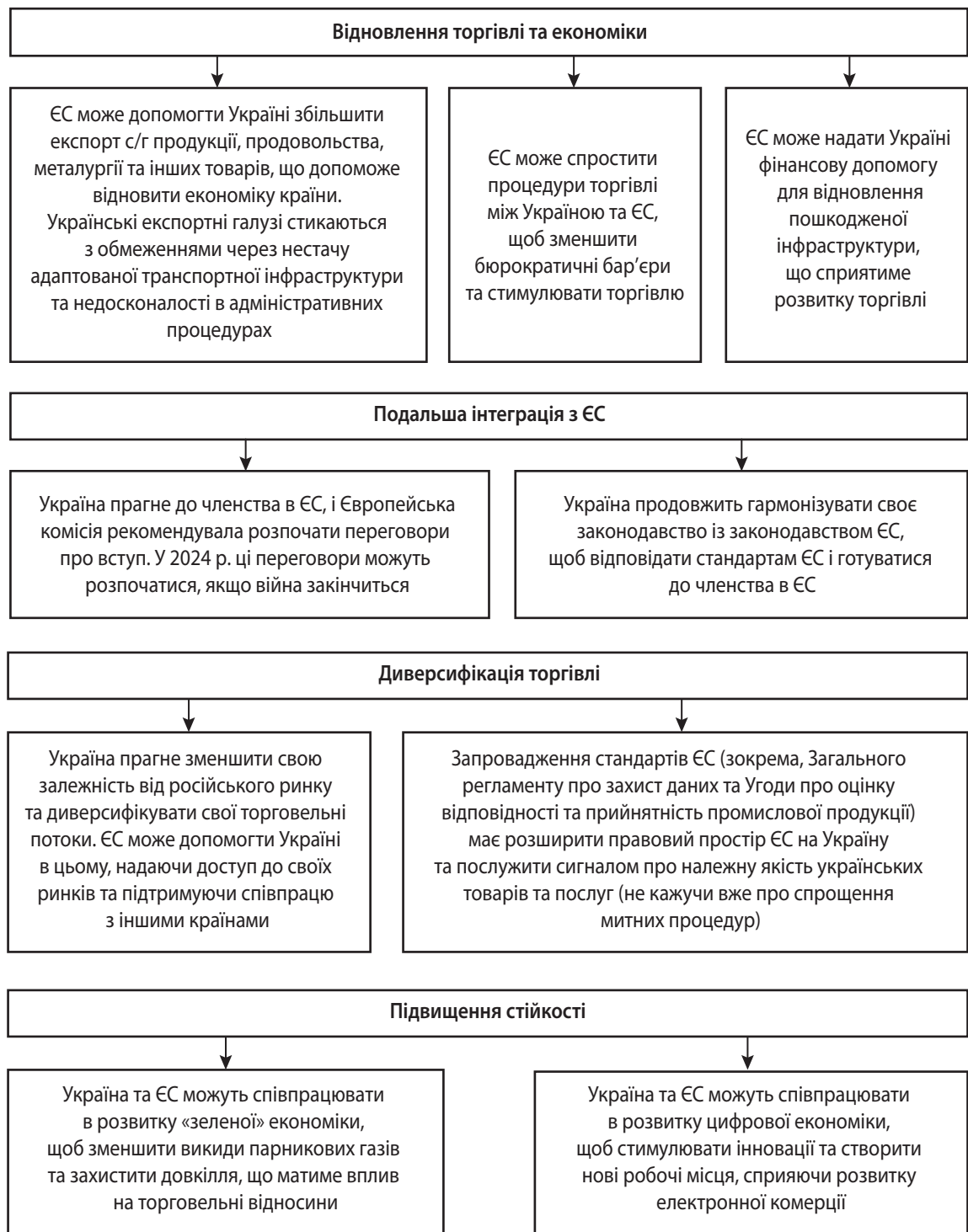

Рис. 3. Окремі напрями розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та ЄС

Джерело: сформовано авторами за [13–21].

- Хомутенко Л. І., Дужа Т. Б. Функціонування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС: результати та перспективи. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. № 4. С. 236–245. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-4-33>
- Akhvlediani T., Movchan V. The Impact of Ukraine's Accession on the EU's Economy. *CEPS*. 07.05.2024. URL: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/the-impact-of-ukraines-accession-on-the-eus-economy/>
- Sueur O. Ukraine & Union européenne: l'économie, c'est stratégique! *Le Rubicon*. 14.04.2023. URL: <https://lerubicon.org/ukraine-union-europeenne-leconomie-cest-strategique/>
- Movchan V. Entwicklung des Außenhandels seit der Invasion. *German Economic Team*. December 2022. URL: <https://www.german-economic-team.com/newsletter/entwicklung-des-aussenhandels-seit-der-invasion/>

10. Ukraine's External Trade with EU Countries. *National Bank of Ukraine*. 2024. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/EU_y_en.pdf
11. Бюлетень стану торговельних відносин між Україною та ЄС у 2022 році. *Міністерство економіки України*. 28.02.2023. URL: <http://surl.li/fwdztj>
12. Belinska Y., Shevchuk O. Foreign trade between Ukraine and the EU. *Visegrad Journal on Bioeconomy and Sustainable Development*. 2023. Vol. 12. No. 1. P. 23–26.
DOI: 10.2478/vjbsd-2023-0005
13. Економічна складова Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління / Бетлій О., Риженков М., Кравчук К. та інші. Київ: Альфа-ПІК, 2014. 140 с.
14. Охріменко Я. Вільна торгівля між Україною та ЄС: перспективи та виклики. *Центр економічної стратегії*. 08.09.2023. URL: <https://ces.org.ua/ukraine-eu-market-challenges/>
15. Спільна заява за підсумками 24-го Саміту Україна-ЄС. *Представництво Європейського Союзу в Україні*. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/spilna-zayava-zapidsumkami-24-go-samitu-ukraina-es_uk?s=232
16. Загнітко О., Корчев Ю.. Гармонізація законодавства України як умова членства в ЄС: прогрес і перспективи. *Юридична Газета online*. 01.12.2023. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/garmonizaciya-zakonodavstva-ukrayini-yak-umova-chlenstva-v-es-progres-i-perspektivi.html>
17. Перспективи імпортозаміщення російських та білоруських товарів на внутрішньому ринку України. *НІСД*. 2023. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/perspektyvy-importozamishchennya-rosiyskykh-ta-biloruskykh-tovariv-na>
18. Головний ринок. Як розвивається і зростає український експорт в ЄС. *Forbes Ukraine*. 02.03.2023. URL: <https://forbes.ua/company/golovniy-rinok-yak-rozvivaetsya-i-zrostaie-ukrainskiy-eksport-v-es-02032023-12061>
19. Дмитро Кулеба розповів про стратегію нових горизонтів щодо Африки, Азії та Латинської Америки. *Урядовий портал*. 18.10.2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/dmytro-kuleba-rozpoviv-pro-stratehiu-novykh-horyzontiv-shchodo-afryky-azii-ta-latynskoi-ameryky>
20. Підтримка зеленого відновлення в Україні. *ПРООН в Україні*. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/projects/pidtrymka-zelenoho-vidnovlennya-v-ukrayini>
21. Співпраця у сфері цифрової економіки. *Представництво України в Європейському Союзі*. 30.10.2020. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/pofsolstvo/galuzeve-spivrobotnictvo/yedinij-cifrovij-rinok-yes>
22. Chiacchio G. Da terra di confine, a Paese europeo, la strada dell'Ucraina verso l'UE. *Geopolitica.info*. 01.02.2024. URL: <https://www.geopolitica.info/da-terra-di-confine-a-paese-europeo-la-strada-dellu-rcraina-verso-lue/>

REFERENCES

- Akhvlediani, T., and Movchan, V. "The Impact of Ukraine's Accession on the EU's Economy". *CEPS*. May 07, 2024. <https://www.ceps.eu/ceps-publications/the-impact-of-ukraines-accession-on-the-eu-economy/>
- "Biuletyn stanu torhovelnykh vidnosyn mizh Ukrainoiu ta YeS u 2022 rotsi" [Bulletin of the State of Trade Relations Between Ukraine and the EU in 2022]. *Ministerstvo ekonomiky Ukrainy*. February 28, 2023. <http://surl.li/fwdztj>
- Belinska, Y., and Shevchuk, O. "Foreign trade between Ukraine and the EU". *Visegrad Journal on Bioeconomy and Sustainable Development*, vol. 12, no. 1 (2023): 23-26. DOI: 10.2478/vjbsd-2023-0005
- Betlii, O. et al. *Ekonomichna skladova Uhody pro Asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS: naslidky dlia biznesu, naselennia ta derzhavnoho upravlinnia* [The Economic Component of the Association Agreement Between Ukraine and the EU: Consequences for Business, Population and Public Administration]. Kyiv: Alfa-PIK, 2014.
- Chiacchio, G. "Da terra di confine, a Paese europeo, la strada dell'Ucraina verso l'UE". *Geopolitica.info*. February 01, 2024. <https://www.geopolitica.info/da-terra-di-confine-a-paese-europeo-la-strada-dellu-rcraina-verso-lue/>
- "Dmytro Kuleba rozpoviv pro stratehiu novykh horyzontiv shchodo Afryky, Azii ta Latynskoi Ameryky" [Dmytro Kuleba Spoke about the New Horizons Strategy for Africa, Asia and Latin America]. *Uriadovyi portal*. October 18, 2022. <https://www.kmu.gov.ua/news/dmytro-kuleba-rozpoviv-pro-stratehiu-novykh-horyzontiv-shchodo-afryky-azii-ta-latynskoi-ameryky>
- "Holovnyi rynek. Yak rozvyvaietsia i zrostaie ukrainskyi eksport v YeS" [The Main Market. How Ukrainian Exports to the EU Are Developing and Growing]. *Forbes Ukraine*. March 02, 2023. <https://forbes.ua/company/golovniy-rinok-yak-rozvivaetsya-i-zrostaie-ukrainskiy-eksport-v-es-02032023-12061>
- Havryliuk, I. I. "Dynamika ta tendentsii rozvytku mizhnarodnoi torhivli v Ukraini" [Dynamics and Development Trends of International Trade in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 47 (2023). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-33>
- Khomutenko, L. I., and Duzha, T. B. "Funktsionuvannia zony vilnoi torhivli mizh Ukrainoiu ta YeS: rezultaty ta perspektyvy" [Functioning of the Free Trade Area Between Ukraine and EU: Results and Prospects]. *Kyivskyi ekonomichnyi naukovyi zhurnal*, no. 4 (2024): 236-245. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-4-33>
- Motuzka, O., and Skyba, H. "Napriamy ta instrumenty rozvytku zovnishnyoi torhivli Ukrainy z krainamy YeS" [Directions and Tools for the Development of Ukraine's Foreign Trade with EU Countries]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Serii*

- «*Ekonomichni nauky*», no. 4 (2023): 252-258.
DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-320-4-37>
- Movchan, V. "Entwicklung des Aussenhandels seit der Invasion". *German Economic Team*. December 2022. <https://www.german-economic-team.com/newsletter/entwicklung-des-aussenhandels-seit-der-invasion/>
- Okhrimenko, Ya. "Vilna torhivlia mizh Ukrainoiu ta YeS: perspektyvy ta vyklyky" [Free Trade Between Ukraine and the EU: Prospects and Challenges]. *Tsentr ekonomichnoi stratehii*. September 08, 2023. <https://ces.org.ua/ukraine-eu-market-challenges/>
- "Perspektyvy importozamishchennia rosiiskyykh ta biloruskykh tovariv na vnutrishnyomu rynku Ukrainy" [Prospects for Import Substitution of Russian and Belarusian Goods in the Domestic Market of Ukraine]. *NISD*. 2023. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/perspektyvy-importozamishchennya-rosiiskyykh-ta-biloruskykh-tovariv-na>
- "Pidtrymka zelenoho vidnovlennia v Ukraini" [Support for Green Recovery in Ukraine]. *PROON v Ukraini*. <https://www.undp.org/uk/ukraine/projects/pidtrymka-zelenoho-vidnovlennya-v-ukrayini>
- Prytula, Kh. M., and Kyryk, I. M. "Otsinennia struktury ta dynamiky zovnishnyoi torhivli Ukrainy z krainamy YeS" [Assessment of the Structure and Dynamics of Ukraine's Foreign Trade with EU Countries]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 54 (2023).
DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-60>
- "Spilna zaiava za pidsumkamy 24-ho Samitu Ukraina-YeS" [Joint Statement Based on the Results of the 24th Ukraine-EU Summit]. *Predstavnytstvo Yevropeiskoho Soiuzu v Ukraini*. https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/spilna-zaiava-zapidsumkami-24-go-samitu-ukraina-es_uk?s=232
- "Spivpratsia u sferi tsyfrovoy ekonomiky" [Cooperation in the Field of Digital Economy]. *Predstavnytstvo Ukrainy v Yevropeiskomu Soiuzi*. October 30, 2020. <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobotnictvo/yedinij-cifrovij-rinok-yes>
- Shnyrkov, O., and Chuhaiev, O. "Ekonomichna intehratsiia Ukrainy do YeS v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny" [Economic Integration of Ukraine into the EU in the Conditions of the Russian-Ukrainian War]. *Zhurnal yevropeiskoy ekonomiky*, vol. 22, no. 1 (2023): 49-68. <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1637/1643>
- Spetsyfika yevropeiskoy ekonomichnoi intehratsii Ukrainy v umovakh asotsiatsii z YeS ta rozvytku novoy promyslovoi revoliutsii* [Specificity of European Economic Integration of Ukraine in the Terms of Association with the EU and the Development of the New Industrial Revolution]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 2023.
- Sueur, O. "Ukraine & Union europeenne: l'economie, c'est strategique!". *Le Rubicon*. April 14, 2023. <https://lerubicon.org/ukraine-union-europeenne-leconomie-cest-strategique/>
- "Ukraine's External Trade with EU Countries". *National Bank of Ukraine*. 2024. https://bank.gov.ua/files/ES/EU_y_en.pdf
- Zahnitko, O., and Korchev, Yu. "Harmonizatsiia zakonodavstva Ukrainy yak umova chlenstva v YeS: prohres i perspektyvy" [Harmonization of Ukrainian Legislation as a Condition for EU Membership: Progress and Prospects]. *Yurydychna Hazeta online*. December 01, 2023. <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/garmonizaciya-zakonodavstva-ukrayini-yak-umova-chlenstva-v-es-progres-i-perspektivi.html>